

КОНОВНИЦІН Петро Петрович ВИДАТНИХ ЗЕМЛЯКІВ

«Апостолами свободи» назвав декабристів Тарас Шевченко. Серед тієї когорти революціонерів був і він (1802-1830), нащадок козаків нашого краю.

Григорій ХВОСТЕНКО

«СУМЩИНА»

Родовід П. Коновниціна по батьковій лінії у рівних дослідників показано суперечливо. Одні з них (див. «Герои 1812 года», серия ЖЗЛ, 1987) вважають, що цей дворянський рід походить від родоначальника царської династії Романових Андрія Кобилі (буцімто його нащадок у п'ятому поколінні став писатися «Коновницін» і поклав початок прізвищу «Коновницін»). З іншого боку, в документах першої чверті XVIII століття бачимо прізвище Коновниціна - підпрапорного Охтирського слобідського полку (визатьового сина), який володів 905 підданців.

По жіночій лінії родовід прозоріший. Бабуся декабриста, Ганна Родзвіно, походила з відомого українського старшинсько-дворянського роду, з Полтавщини, першим чоловіком її був один з нащадків слобідської старшини Перехрестов-Осипов, другим - Петро Петрович Коновницін, який при Катерині II обіймав пост пetersького губернатора. У 1774 році купив собі село Миноватівку, нині Тростянецького району. У цього подружжя народився син Петро (традиційно в сім'ї старшому синові давали батькове

ім'я) - батько декабриста П. Коновниціна генерал, герой війни 1812 року.

Як вважає авторитетний сумський краєзнавець Павло Салухін, «рідним гніздом, в якому виріс цей безстрашний російський воїн, було село Миноватка Тростянецького району. Тут Коновницін навчився любити свій народ і свою батьківщину. У відавах вже «Героях 1812 года» конкретного місця народження майбутнього генерала не вказано, лише зазначено: «Слобідсько-Українська (пізніше Харківська) губернія». Після війни 1812 року генерал Коновницін був військовим міністром імперії, одержав титул графа. Відомо, що у своїй родовій Миноватці займався виробництвом сукна. За дружину взяв Ганну Іванівну з роду Корсакових.

Їхній старший син - традиційно нехвалений Петром - народився в 1802 році. Як вважає дехто з дослідників - у Миноватці. До 17 років молодий граф виховувався вдома (див. «Декабристы. Биографический справочник», М., 1988, стор. 85), на службу пішов колонновожатим у 1821 році, того ж року, вже у званні прапорщика, через два роки - підпоручник Гвардійського генерального штабу. У 1825 році Петро Коновницін стає членом Північного това-

риства декабристів, буває на квартирі в Кіндрата Рилеева, що стала штаб-квартирою змовників, повністю віддає себе в розпорядження керівників товариства. Того ж 1825 року, закінчивши Пажеский корпус, у юнній роті у Петербурзі розпочинає службу його брат, Іван Коновницін, 1806 року народження. Старший брат угамує молодшого у справі Північного товариства, прищеплює йому декабристські ідеї. Між іншим, не стояла остеронь і їхня сестра, Єлизавета, яка стала дружиною відомого декабриста М. Нарішкіна.

Не будемо переказувати перебіг повстання на Сенатській площі - про нього пам'ятаємо зі шкільних підручників. Скажемо лише Петру Коновницін вийнявся серед тих членів товариства, які напередодні виступу зібралися на квартирі Кіндрата Рилеева, коли стало відомо: Яків Ростовець повідомив про наступний виступ змовників великому князеві, назвав активістів закладу, ті перебувають під царським наглядом. Та все ж сміливці вийшли 14 грудня на Сенатську площу, вийшли свідомо на поразку, аби своїм вчинком розв'язати основні неспокійні імперії.

Після розгону повставших Петра Коновниціна сховали однією із пер-

ших - арештували 17 грудня 1825 року. 28 грудня його перевели в цитадель Кронштадтської фортеці, з 2 січня наступного року конули до Петропавлівської фортеці в каземат № 31 Невської куртини. Як бачимо з протоколів допитів Коновниціна (див. «Восстание декабристов. Документы. Дела Верховного суда и следственной комиссии. Том XV», Наука, 1979, стор. 106-115), він себе поводить мужньо, нікого із співників не видає. Тим часом допитам піддали й арештованого Івана Коновниціна (після чого відправили на службу у 23 кінно-батарейну роту і встановили над графом таємний нагляд). Скрутні часи переживала й сестра Єлизавета: пізніше, відмовившись від усіх титулів та пенсії, вона поїхала слідом за чоловіком-декабристом до Сибіру.

Тим часом Кіндрат Рилеев, свідомо беручи на себе основну вину за грудисне повстання, приписуючи собі ще й дії та справи соратників, писав на ім'я нового царя Миколи I: «Я прошу про одну милість: пощадити молодих людей, яких залучили до товариства, і зрозуміти, що дух часу - така сила, перед якою вони не здатні були встояти». Мав на увазі Рилеев і юних Коновницінів. Але пощадити не було. Петра Коновниціна поховали дворянського звання

та усіх чинів і заслани до Сибіру в Севіагдінськ.

І тут саме час сказати добре слово про матір двох опальних синів та дочку - вдову генерала Ганну Іванівну. Про яку директор канцелярії III відділу Фок доносили 1826 року головному жандармові імперії Бенкендорфу: «Між дамами дві найнепримиренніші і завжди готові роздери на шматки турки - княгиня Волконська і генеральша Коновниціна. Їхні приватні гуртки є осередком усіх незадоволених, і немає гайди, зловистішої за ту, якою вони обличають уряд та його слуг». Ганна Іванівна намагався добитися полегшення долі синів та дочку, але марно. Тоді береться допомагати їм матеріально. П'яводи з бжею, теплим одягом тощо постійно йдуть з Миноватки до Севіагдінська, Чити. У Миноватці й досі живуть перекази про її неймовірно важкі «рейси» по російському бездоріжжю, про небезпечні пригоди кріпаків, які возили до Сибіру на коні самей чи возів.

1828 року почалася російсько-турецька війна, Петру Коновниціну при співванні впливових друзів матері вдається поступити рядовим до Кавказького саперного батальйону і взяти участь у війсьній кампанії. Тут

він виявив хоробрість і мужність, відтак, 15 березня 1828 року отримує звання прапорщика, 25 грудня того ж року - вже підпоручник, а згодом і поручик. Влітку 1829 на Кавказі Петро Петрович зустрічається з Олександром Пушкіним, з яким познайомився ще в Петербурзі, про що свідчать його щоденникові записи за той рік.

Тривалий час дебатуються питання, де ж могла померлого у 1830 році декабриста Коновниціна? Плутанину внесли дорожні записи декабриста барона Андрія Розена, зокрема ось це: «Владикавказ, біля підніжжя Кавказьких гір на березі Тереса, досить пасичне місто, мав 4000 жителів, кілька вулиць, лікарню і запасні магазини. Я пішов на цвинтар, щоб відшукати могилу П.П. Коновниціна, дізнавшись перед тим від його сестри Є. П. Нарішкіної, що в Петербурзі мати відправила на могилу металеву дошку з написом. Довго ходив, шукав і не знайшов його могили». А між тим, вже згадуваний П. Салухін та інші краєзнавці ще в 60-ті роки минулого століття стверджували: Петро Коновницін помер і похований у Миноватці. Де ж правда?

Істину допомагає встановити офіцерська справа П. Коновниціна (див. ЦДАОР, ф. 109), з якої довідуємося: у лютому 1830 року П. Коновницін звільнений у відпустку для побачення з матір'ю в Охтирський повіт із заборонною в'їзду ж до Харкова, для чого до нього відкомандировано «благодійного офіцера». У наступного запису бачимо, що Коновниціна вилучено зі списків військової частини наказом від 3.9.1830 як такого, що помер. Важко припустити, що мати відпустила хворого сина від себе на Кавказ. Та й миноватці з покоління в покоління передавали відомості про могилу свого земляка-декабриста, яка довго мала й металевий надгробок, але його повнішечасні при більшовицькому режимі. Нині єдина могила декабриста на Сумщині впорядкована.